

1 ברייתא נוספת בענין ולדות שנתערבו: תנו רבנן, יש אופן שבו אדם
2 חולץ לאמו מספק, אף על פי שהיא מחמש עשרה נשים שאם היא
3 נופלת לפניו ליבום פטורות ופטורות צרותיהן מחליצה ויבום. וכמו
4 כן יש אופן שחולץ לאחותו מספק, וכן יש אופן שחולץ לבתו
5 מספק.

6 מבארת הגמרא: ביצד האופן שחולץ לאמו מספק. אמו ואשה
7 אחת, ולכן שני בנים זכרים ודאים, כגון רחל היתה נשואה ליעקב
8 ונולד לה ממנו יוסף, וחנה נשואה לראובן ונולד לה ממנו חצרון,
9 וחורו וילדו רחל וחנה שני זכרים בפחם (במערדה), ונתערבו שני
10 הזכרים ואין ידוע כל אחד בן של מי הוא. ומתו יעקב וראובן, ונא
11 יוסף בנה הודאי של זו רחל ונשא את אמו של זה, היינו את חנה,
12 ובא חצרון בנה הודאי של זו חנה, ונשא את אמו של זה, היינו את
13 רחל. ומתו הבנים הודאים, יוסף וחצרון, בלא בנים, ונפלו כל אחת
14 מהנשים ליבום לפני אחי בעלה, שהם האחים שנולדו במערה
15 [ציור א], וכיון שאין ידוע לנו מי מהם הוא אחי בעלה היבם שלה,
16 ומי מהם הוא בנה, הדין הוא שזה חולץ לשתייהן וזה חולץ לשתייהן,
17 נמצא כל אחד ואחד חולץ לאמו מספק.

18 הברייתא ממשיכה: ויש חולץ לאחותו מספק ביצד, באופן של אמו
19 ואשה אחת, כגון רבקה ודינה, וזוהי רבקה אמו של ראובן מאב
20 אחר, אברהם, ומשמת אברהם נישאה ליצחק, ועוד היה נשוי
21 יצחק לאשה אחרת, דינה, שילדו רבקה ודינה שתי נקבות בפחם,
22 ונתערבו הנקבות, ואין ידוע מי בתה של זו ומי של זו, ונא שמעון
23 ולוי אחיהן של ראובן מאביו שלא מאותה האם, שהם אחים מן
24 האב בלבד, ונשאום את שתי הבנות שנתערבו, ומתו אלו האחים
25 בלא בנים [ציור ב], ונפלו שתי הבנות הללו מספק ליבום לפני
26 ראובן, שהוא אחיהם מן האב, אך אחת מהן היא אחותו מאמו,
27 ואילו היה מכירה לא היתה צריכה חליצה, ועתה שאינו מכירה,
28 חולץ לשתייהן מספק. נמצא חולץ לאחותו מספק.

29 הברייתא ממשיכה: ויש חולץ לבתו מספק ביצד, באופן של אשתו
30 ואשה אחת, אשת ראובן ואשת כלב, שילדו שתי נקבות בפחם,
31 ונתערבו הנקבות זו בזו, ונא אחיהן – שני אחי ראובן או שני אחיו
32 של כלב, ונשאום – ונשא את שתי הבנות שנתערבו, ומתו בלא
33 בנים, ועתה נפלו לפני ראובן או כלב שתי הנשים ליבום מספק,
34 שלכל אחד מהם ספק על כל אשה שמה היא בתו ופטורה מיבום
35 או שמה בת האשה השניה וזקוקה לו. לפיכך זה חולץ לבתו מספק,
36 שחולץ לשתייהם מספק ובתוך כך חולץ לבתו, וזה חולץ לבתו
37 מספק.

38 ברייתא המביאה אופן שבו ישנם כמה בנים לאותם הורים ולכל
39 אחד מהם סוג יחוס שונה: תנא בברייתא, היה רבי מאיר אומר,
40 איש ואשה, פגמים שפולדין ילדים מחמש אומות, שדין היחוס של
41 כל אחד שונה מאחיו. ביצד, ישראל שלקח וקנה עבד ושפחה
42 כנענים מן השוק, והרי הם גויים, ולכן שני בנים, והרי בנים אלו
43 גויים. ונתנייר אחד מהן – מן הבנים, נמצא עתה שיש להם שני בנים
44 משתי אומות, אחד גר ואחד עובד בוכבים. ואם תפילין ואת העבד
45 והשפחה לשם עבדות, והרי עתה הם עבדים, ואחר כך נזקקו זה
46 לזה וילדו בן נוסף, הרי בן אן שלשה, גר ועובד בוכבים ושני הבנים
47 הראשונים, ועבד, שכן ולד הנולד לשפחה כנענית הוא עבד. ואם
48 שתגר ישראל את השפחה, ובוה היא נעשית ישראלית, ולאחר
49 מכן בן עליה העבד וילדה בן, הרי בן אן ארבעה, גר ועובד בוכבים
50 ועבד וממור, ואם שתגר ישראל את שניהם, היינו גם את העבד,
51 ועתה שניהם נחשבים ישראלים. והשני שוב זה לזה, וילדו בן
52 חמישי, הרי בן אן חמשה, גר ועובד בוכבים ועבד וממור וישראל.

53 שואלת הגמרא: מאי קא משמע לן – מה חידש לנו רבי מאיר בדין
54 זה. משיבה הגמרא: חידש בזה רבי מאיר שעובד בוכבים ועבד קמא
55 על בת ישראל, תולד ממור.

56 ברייתא נוספת שיש בה מקרה שנראה כאינו מצוי: תנו רבנן, יש
57 אופן שאדם מוכר את אביו כדי להנפות לאמו את דמי בתוהתה.
58 ביצד, ישראל שלקח עבד ושפחה מן השוק, ולחם בן, שאותו הוא
59 לא קנה לעבד, ושתגר האדון את השפחה ונעשתה ישראלית,
60 ונשא, ועמד וכתב כל נכסיו במתנה לבנה הגוי של השפחה,
61 כשמת זה שנשאה, באה האשה לגבות את כתובתה מבנה שאצלו
62 כל הנכסים המשוועדים לכתובתה, ומכיון שאביו של בן זה הוא
63 אחד מנכסיו של ישראל ושהרי הוא עבד כנעני שלו, והבן קיבל
64 גם את אביו עם שאר הנכסים מהישראל, יכול הבן למכור, נמצא
65 שזה הבן, מוכר את אביו כדי להנפות לאמו את בתוהתה.

66 שואלת הגמרא: מאי קא משמע לן – מה מחדשת לנו הברייתא
67 בזה. משיבה הגמרא: הברייתא פולה בשיטת רבי מאיר היא,
68 כלומר, גם ברייתא זו אמרה רבי מאיר, והיא הסיפא של הברייתא
69 שהובאה בגמרא קודם לכן, שבה הוכחו דברי רבי מאיר אצל
70 ואשה וכו', ועבדא מלמלי – והברייתא סוברת שעבדים נחשבים
71 כמטלטלין לענין גבית הכתובה, ומחדש בזה רבי מאיר את שיטתו
72 (לעיל פ) דמלמלי משמע כדי לבתוה – לפרעון חוב הכתובה.
73 יישוב נוסף: ואינצית אימא, הא קמשמע לן – דבר זה משמעה לנו
74 הברייתא, דעבדא במתקע דמי – שעבדים נחשבים כקרקע ולא
75 כמטלטלין, ועל כן עבדים משתעבדים לכתובה לדברי הכל.

משנה

76 המשנה דנה באופנים נוספים של ולדות שנתערבו: האשה שנתערב
77 ולדה בולד בלתי, ומלבד ולדות אלו המעורבין יש לשתייהן אף
78 בנים ודאים. הנדילו התערובות ונשא נשים, ומתו בלא בנים, וכיון
79 שאין ידוע מי הוא האב של כל בעל, נמצאו שתי הנשים צריכות
80 חליצה או יבום מאחי שניהם. אחד מגני תכלה הודאים חולצין
81 לשתי היבמות, ולא מייבמין אותן, שהוא – בן הכלה, לגביו, כל
82 אחת מהיבמות הרי היא אצלו ספק אשת אחיו וזקוקה ליבום ממנו,
83 ספק אשת אחי אביו ואסורה עליו, לפיכך אינו יכול לייבם אף אחת
84 מהן. ואילו אחד מגני תוקנה – הודאים, או חולצין או מייבמין, מפני
85 שכל אחת מהנשים עומדות לפניו באחת משתי הספיקות הללו,
86 ספק אשת אחיו, וספק אשת בן אחיו, ובין כך ובין כך שתיהן
87 מותרות לו [ציור ד].

88 מתו הכשרים, היינו הבנים הודאים של האם או הכלה, ונשותיהן
89 זקוקות ליבום מאחי בעליהן והלא הוא אחד מן התערובות.
90 התערובות לבני תוקנה, חולצין ולא מייבמין – בני התערובות
91 אסורים לייבם את נשותיהן של בני תוקנה שמתו, אלא רק חולצין
92 להן, מפני שהוא ספק אשת אחיו אם היה זה אחיו, וספק אשת אחי
93 אביו, שהיה זה דודו אחי אביו, ואשה זו אשת אחי אביו האסורה
94 לו. ולבני תכלה – לנשותיהן, אחד מבני התערובות חולץ לה
95 תחילה, ואחד מייבם – ואחר כך השני מייבם אותה, שממה נפשך
96 מותרת לו, שאם הוא בן הכלה הרי זו יבמתו, ואם הוא בן תוקנה
97 הרי זו אשת בן אחיו, ולאחר שחולץ לה השני שהוא יבמה הרי
98 אינה זקוקה ליבום והותרה לשוק, והיא מותרת לו ככל אשת בן
99 אחיו [ציור ה].

100 דין נוסף: בהננת שנתערב ולדה בולד שפחה ואין ידוע מי הוא בן
101 אשת הכהן ומי הוא בן השפחה, הרי שני אלו אוכלים בתרומה,
102 וחולקין חלק אחד של תרומה בגרן.

יבמות דף צט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קפט

כשבאים זה בלא זה אינם מקבלים. ומבארת הגמרא: תנן – התנא
של משנתנו שגאה כמאן דאמר אין חולקין תרומה לעבד אלא אם
בן רבו עמו, והטעם, שמא יבואו ליחסו לכהונה, לפי שיסברו
הרואים שנוטל תרומה מחמת היותו כהן. ולכך שנה הדין
שהספקות הללו אינם חולקים לזה בלא זה. ומצינו שנחלקו תנאים
באופן האמור במשנה של ספק עבד וכהן: דתניא בברייתא, אין
חולקין תרומה לעבד אלא אם בן רבו עמו, דכרי רבי יהודה. רבי יוסי
אומר, יכול כל אחד מהספיקות שיאמר, אם כהן אני תנו לי בשביל
עצמי, ואם עבד כהן אני, תנו לי בשביל רבי, וזכאי ליטול תרומה
אפילו אם בא לגורן לבדו. ומשנתנו שמצינא את שניהם לבוא
לגורן נשנתה בשיטת רבי יהודה.
הגמרא מבארת את טעם מחלוקתם: במקומו של רבי יהודה היו
מעלין מתרומה ליוחסין, היינו שמי שהיו מחלקים לו תרומה בגורן
היו מחזיקים אותו בכון מיוחס, ולכן רבי יהודה אוסר לחלק
תרומה בגורן לעבד אם אין רבו עמו, כדי שלא יעלהו ליוחסין.
ואילו במקומו של רבי יוסי לא היו מעלין מתרומה ליוחסין, ולפיכך
רבי יוסי מתיר חלוקת תרומה לעבד בלא רבו, משום שלא
יחזיקוהו מחמת כך לכהן.
הגמרא מביאה ברייתא בענין זה: תניא בברייתא, אמר רבי אלעזר
בר צדוק, מימי לא העדתי אלא עדות אחד ועל יחסו של אדם
שראיני שחלקו לו תרומה בגורן ובעדותו זו העלו עבד לכהונה על
פי. תמחה הגמרא: העלו סלקא דעתך – וכי יתכן שנבשל רבי
אלעזר והעלו על פיו עבד לכהונה, השתא – עבשו אפילו בהמתן
של צדיקים אין תקדוש ברוך הוא מביא תקלה על ידן. צדיקים עצמן,
לא כל שכן שה' שומרם שלא תבא תקלה על ידם, ואם כן לא יתכן
שהעלו עבד לכהונה על פי דבריו.
מתקנת הגמרא את דברי הברייתא: אלא אימא – אמור כך
בברייתא, בקשו להעלות עבד לכהונה על פי, אך לבסוף לא
העלוהו. הגמרא מפרשת כיצד היה המעשה: הוה פאתריה דרבי
יוסי, ואול ואסחדי פאתריה דרבי יהודה – רבי אלעזר בר צדוק ראה
אדם נוטל תרומה בגורן בלא רבו במקומו של רבי יוסי והלך
והעיד במקומו של רבי יהודה, ומכיון שבמקומו של רבי יהודה לא
היו מחלקים תרומה לעבדי כהנים סברו להעלותו לכהונה, אולם
לבסוף לא העלוהו מכיון שהמעשה היה במקומו של רבי יוסי
ששם היו מחלקים תרומה לעבדי כהנים ואין ראיה מחלוקת
תרומה ליוחסין.
הגמרא מביאה סוגי אנשים שאין חולקים להם תרומה בגורן: תנו
רבנן בברייתא, עשרה מיני בני אדם אף שמצד עצמם שייכים
בתרומה ואו לאוכלם או ליתן לאחרים, אין חולקין להם תרומה
בבית הנדרות, ואלו הן, חרש, שומע, וקטן, טומטום, ואנדרונינוס,
והעבד, והאשה ו–אשת כהן, והעל – כהן שלא נימול משום שמתו
אחיו מחמת מילה, והמטמא, ונשוא אשה שאינה הוגנת לו – פסולה
לכהונה. ובקולן משגרין להם את התרומה לקביתיהם ואוכלין שם. חזן
מטמא, ונשוא אשה שאינה הוגנת לו, שקנסוהו שלא יקבל תרומה
כלל.
הגמרא מפרשת את הברייתא: בשלמא – מובן הדבר לגבי חרש
שומע וקטן, שאין חולקים להם תרומה בגורן, משום דלאו בני דעה
נינהו – שאינם בני דעת, ויש בזה משום זלזול של התרומה לחלק
להם תרומה בגורן לעיני כל, טומטום ואנדרונינוס נמי מובן מדוע
אין חולקים להם תרומה בגורן.

ואין מטמאין למתים, מפני שכל אחד הוא ספק כהן, ואין נושאין
נשים כלל, בין בשרות, שמא הוא עבד שאסור בכשרות. ובין
פסולות, שמא כהן הוא ואסור בפסולות.
הגדילו התערובות, ושהירו זה את זה, נושאין נשים הראויות
לכהונה, ששניהם מותרים בבית ישראל, אמנם כיון שכל אחד מהם
הוא ספק כהן, אינם יכולים לישא אלא אשה הכשירה לכהונה.
ואין מטמאין למתים. ואם נטמאו במזיד, אין סופגין את הארבעים
מלקות כדין כהן המיטמא למתים, משום שכל מהם הוא ספק כהן,
וההתראה שהתירו בו שלא יטמא למת התראת ספק היא. ואין
אוכלין מתרומה, שכל אחד מהם הוא ספק עבד משוחרר שאינו
אוכל בתרומה, ואם אכלו תרומה בשוגג, אין משלמין קרן וחומש,
ואין חולקין על הגזן – אין נותנים להם תרומה בגורן, מפני
שהמשוחרר הוא ישראל. ומוכרין את התרומה, כלומר, כשהם
מפרישים תרומה מתבואה שלהם, אינם צריכים ליתן את התרומה
לכהן, משום שכל אחד מהם אומר לכהן, הבא ראיה שאני כהן
וטול את התרומה, ולאכלה גם כן אינם יכולים, כיון שכל אחד
מהם ספק שמא אינו כהן, אלא מוכרים אותה לכהן, והתמים
שניתנו עבור התרומה, שלחן. ואין חולקין בקדשי המקדש, כגון
עורות הקדשים שמחלקים לכהנים במקדש, שמא אינו כהן. ואין
נותנים להם קדשים, כגון בכור בהמה טהורה, וחרמים הניתנים
לכהנים. שהרי כל אחד בספק שמא אינו כהן. ואין מוציאין שלחם
מזייתם, שכבוד הגדול להם מבהמה טהורה, אינם צריכים ליתנו
לכהן, וכן אין מוציאין מידם את חרמיהם.
ופטורין מן הודיע ומן הלחיים ומן הקיבה, כלומר, הם פטורים
מליתן לכהן תתנות כהונה אלו מבהמתם שנשחטה, שכל אחד
מהם ספק כהן ואין מוציאין ממון מספק. ובכורו – אם לאחד מהם
יש בכור בעדרו, שנתבאר שאי אפשר לכופו ליתנו לכהן, ומצד
שני אם ירצה ליתן את הבכור לכהן שיקריב בתנאי שיחזיר לו את
הבשר לאחר ההקדשה, גם אינו יכול, לפי שבשר של בכור תם
אינו נאכל אלא לכהנים, לפיכך יהא רועה עד שיסתאב – שיפול בו
מום, ויפסל להקדשה. ויהיה מותר באכילה. ונותנין עליו – על
שניהם חומרי פניהם וחומרי ישראלים.
גמרא
שנינו במשנה: מתו הקשרים וכו', מכך שהמשנה מכנה את הבנים
הוראים 'בשרים' משמע שהבנים שנתערבו פסולים. שואלת
הגמרא: אלא הקד – בני התערובות, וכי משום דאיצטריך להו –
שנתערבו, האם מחמת כן הוו להו פסולין. משיבה הגמרא: אמר רב
פפא, אימא כך במשנה, ופתי תודאין!
שנינו במשנה: לגבי הפלה (שמתו) אחד מבני התערובות חולץ וכו'
ואחד מייבם. מפרשת הגמרא: יש לעשות דוקא כסדר הזה שקודם
אחד מהם מיחלץ והדר – ורק אחרי כן יבומי השני, אבל יבומי
ברישא – בתחילה, קודם חליצה, לא, משום דעל הצד שאינה
יבמתו, הרי היא יבמת השני, וכל שלא קיבלה חליצה קפגע
באיסור וקמה לשוק.
שנינו במשנה: פהנת שנתערב וכו', חולקים הולדות חלק אחד
בגורן. מקשה הגמרא: חלק אחד פשיטא – דבר פשוט הוא שאינם
מקבלים שני חלקים אלא רק חלק אחד, שאחד מהם הוא כהן
והשני בא מחמתו. מתרצת הגמרא: אימא – אמור במשנה, חלק
באחד, שרק כאשר באים שניהם כאחד, ביחד, מקבלים חלקם, אך